

FILM O ŠTRAJKU — »SIRENA«

Kino Moskva vrti danes film češke produkcije »Sirena«. Ne bomo se ustavljali pri njegovi tehnični izdelavi, ki je prav dobra, pa naj prikazuje tempo dela v livarnah in v jaških ali pa surovo goloto proletarskega življenja preteklih desetletij; tudi režijsko in igralsko je prav dober in življenjski. Za trenutek se hočemo ozreti na njegovo vsebino, ki je posneta po romanu Majerove z istim naslovom. Hočemo se ustaviti pri njej zato, ker je lep primer kritičnega realizma, kakor ga je rodila zapadna književna ustvarjalnost in preko katerega očevidno še ni prišla.

V romanu in filmu je prikazano obdobje pred štrajkom v češkem industrijskem mestu okrog devetdesetih let. Prikazana je borba med proletariatom, ki se ilegalno združuje in pripravlja na odpor in med kapitalističnimi izkoriščevalci, ki znižujejo mezdo pod eksistenčni minimum, hkrati dvigajoč produkcijo nad mero, ker se zavedajo, da jih brani in ščiti ves državni upravni in vojaški stroj, ki ga mobilizirajo takoj, ko začutijo, da se je odločilo delavstvo za štrajk. Tedaj utihne sirena, ki je klicala moderne sužnje k delu v rudniku in v plavžu. S premogovnih sipin pode žandarji žene in otroke, ki nabirajo drobir, otroke, ki so zrasli sredi žlindre in saj, pa je njihova edina želja, da bi bili enkrat belo oblečeni. V možeh in ženah tli sredi lakote in nenahranjenosti topa sla po življenju in udarja na dan po beznicah, polnih smradu po žganju, kislem potu in slabem parfumu, kakor sajasto rdeči jeziki, ki plapolajo iz dimnikov in grozeče osvetljujejo vegaste delavske kasarne.

Ves ta brezup, ki se vleče iz dneva v dan, se stisne v besen udarec, ko razplamti ljudski srd zabita brezsrčnost policaja, da se razlijejo pobesnele množice po stanovanju direktorja, ki je le čakal na kaj takega, da ima priliko spustiti nanje svoje pse in pripravljene vojake.

Pod streli pade otrok. Sredi travnika izpod skladov premoga, kjer je rasteal, obleži s krvjo orošen bel cvet.

Sama ga nosi mati strogo zravnaná, poosebljena nema obtožba: Kaj vam je storil otrok, da ste ga ubili!

Zadnje dejanje. Vsa sila državnoorganiziranega kapitalizma je legla na stavkujoče. Vrste zapornikov korakajo ob skupni verigi. Drugi se pred žandarmi skrivajo in beže. Sama ostane mati: »Najmlajšo so mi ustrelili, moža in sina zaprli, ti pa odhajaš!« pravi, ko jo zapušča še zadnji otrok, da bo delil življenje z njim, ki mora bežati. Ob kolesju lokomotive, ki ji odpelje zadnjega živega prostega člana družine, se ustavi: Ali se še spleča tako življenje? Premaga nagon, da bi se uničila, ko pa se spušča po stopnicah čez obronke dnevnega kopa v opustelo stanovanje, spet tuli sirena in kliče na delo delavstvo, ki je bilo zmrveno in z lakoto in orožjem potisnjeno na kolena.

Ko smo gledali ta film, odhajamo nekam potrli kljub zadnjim besedam: »Le tuli, mi se bomo borili naprej!« V nas ni občutka, da se bo boj nadaljeval, v nas je samo doživetje poraza, ki ga je bil pretrpel proletariát. Prav zato imamo občutek snovne nedognanosti, ker čutimo, da je pisateljica doživela in zamislila snov tragično, da se vrže osamljena mati pod kolesje vlaka, ki ji odnaša zadnjega otroka. Če bi bilo tako postavljeno dejanje, bi bila ponazorjena in prikazana zadnja krivda, ki ubija nedolžne, in bi kričala močnejše k boju, kakor pa neprepričljive zadnje besede, ki se utapljuje v zmagoslavnem zvoku sirene in ropotanju vstajajočih gledalcev. Da rabim prisodobiti, namesto v mogočnem akordu konča film v posameznih tonih, ki niso ne organski, ne doživljeni in prav zato niso dovolj glasni.

Zgodba filma »Sirena« je značilen primer zapadnega kritičnega realizma, ki je pač pokazal na napake družbe, ne zna pa pokazati rešitve in poti do nje, kakor je to storil socialni realizem M. Gorkega, ki prav zato nikdar, niti v najtragičnejših situacijah, ne pusti v nas tako togobnega pesimizma.

P. B.